

**РОЛЯ ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАГА
ЗАБЕСПЯЧЭННЯ ПРЫ ВЫВУЧЭННІ КУРСА
“БІБЛІЯГРАФІЯ ПРЫРОДАЗНАЎЧЫХ
І ПРЫКЛАДНЫХ ВЕДАЎ” СТУДЭНТАМІ
ФАКУЛЬТЭТА ЗАВОЧНАГА НАВУЧАННЯ**

Удасканаленне падрыхтоўкі спецыялістаў патрабуе вырашэння шматлікіх праблем. Сярод іх значнае, калі не галоўнае, месца займае вучэбна-метадычнае забеспячэнне выкладаемых дысцыплін. Метадычнае рэгуляванне вучэбна-выхаваўчага працэсу становіцца эфектыўным інструментам кіравання падрыхтоўкай кадраў тады, калі з’яўляецца сістэмным, усебакова ахоплівае працэс навучання.

Пад сістэмай вучэбна-метадычнага забеспячэння разумеем сукупнасць узаемазвязаных, узаемна абумоўленых кампанентаў, што спрыяюць засваенню тэарэтычных ведаў, фарміраванню практычных уменняў, навыкаў. Элементы сістэмы павінны рэгламентаваць працэс навучання дысцыпліне, дапамагаць арганізаваць працэс навучання, змягчаць патрабаванні да ўзроўню ведаў, навыкаў, уменняў студэнтаў.

Сукупнасць вучэбна-метадычных дакументаў называюць вучэбна-метадычным комплексам (ВМК). Падобныя комплексы былі ўведзены ў практыку вышэйшых навучальных устаноў у 1982 годзе.

Асноўным палажэннем указанага дакумента з’яўляецца ўказанне на стварэнне ВМК па асобнай дысцыпліне і спецыяльнасці. Увядзенне ВМК было ўспрыята выкладчыкамі навучальных устаноў па-рознаму. На старонках перыядычнага друку ўзнікла дыскусія. У ходзе яе абмяркоўваліся пытанні, звязаныя з абавязковасцю распрацоўкі ВМК, іх прызначэннем для выкладчыкаў або студэнтаў і інш.

У выніку Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі падрыхтавала загад, які ўдакладняў палажэнні папярэдняга дакумента, заклікаў распрацоўваць ВМК з улікам эфектыўнасці іх стварэння. На сучасным этапе яшчэ не вырашаны ўсе праблемы стварэння ВМК. У розных ВІУ на іх кафедрах ВМК ствараюць з улікам канкрэтных умоў. Праводзяцца і самастойныя даследаванні, накіраваныя на вывясненне іх якасці.

Прыкладам удалага спалучэння ў ВМК патрабаванняў да комплекснага працэсу навучання з'яўляецца распрацоўка так званага пакета метадычных матэрыялаў, які, на думку яго аўтараў, павінен уключаць:

- праграму курса;
- ілюстрацыйны матэрыял;
- метадычныя матэрыялы, што забяспечваюць выкананне пісьмовых кантрольных, курсавых работ;
- метадычныя матэрыялы, якія спрыяюць набывццю практычных уменняў, навыкаў для лабараторных, практычных заняткаў, дзелавых гульняў;
- метадычныя матэрыялы па кантролі ведаў студэнтаў (тэсты, індывідуальныя заданні, вырашэнне сітуацыйных праблем);
- сістэму рэйтынгавай ацэнкі паспяховасці студэнта, уключаючы ацэнку ведаў студэнтаў на экзаменах і заліках (рубежны кантроль).

На кафедры бібліяграфіі і дакументазнаўства, як на іншых кафедрах факультэта бібліятэчна-інфармацыйных сістэм, склалася добрая практыка распрацоўкі вучэбна-метадычнай дакументацыі для студэнтаў розных формаў навучання. Структура ВМК можа адпавядаць патрабаванням студэнтаў з рознымі ўзроўнямі падрыхтоўкі, аднак пры яе стварэнні трэба зыходзіць з пазіцыі сістэмнага раскрыцця зместу курса.

Рэалізацыя навуковага падыходу да распрацоўкі дакументацыі, што рэгламентуе самастойную работу студэнтаў у міжсесійны перыяд, уяўляе адзін са шляхоў павышэння эфектыўнасці завочнай формы навучання.

Як правіла, ВМК па канкрэтнай дысцыпліне ўключае праграму курса, падручнікі, тэксты лекцый, метадычныя рэкамендацыі для выканання практычных, лабараторных работ, указанні для выканання дамашняй кантрольнай работы, заданні для самастойнай работы і інш. Вучэбна-метадычная дакументацыя па курсе бібліяграфіі прыродазнаўчых і прыкладных ведаў уключае ўсе пералічаныя кампаненты.

Ацэньваць якасць вучэбна-метадычнага комплексу можна тэрэтычным і эксперыментальным шляхам. На наш погляд, найбольш рацыянальным з'яўляецца другі.

З гэтага зыходзілі аўтары артыкула, калі яны вырашылі звярнуцца да студэнтаў факультэта завочнага навучання. Неабходна было высветліць, якія з элементаў ВМК у першую чаргу патрэбны студэнтам, аказваюць ім найбольшую дапамогу ў авалодванні дысцыплінай. Улічваючы, што курс бібліяграфіі прыродазнаўчых і прыкладных ведаў вывучаюць студэнты, якія працуюць па розных планах – скарачаным, 4-гадовым (пасля заканчэння бібліятэчнага тэхнікума), і 5-гадовым тэрмінам навучання, нам цікава было высветліць, ці ёсць неабходнасць у рознай камплектацыі ВМК.

Большасць студэнтаў-завочнікаў працуюць у бібліятэках, маюць пэўны ўзровень практычных уменняў, навыкаў. Перад складальнікамі ВМК стаяла задача пераадолець супярэчнасць паміж практычным бокам працы і неабходнасцю авалодаць комплексам спецыяльных ведаў, каб потым удакладніць гэтую практычную дзейнасць.

Для вызначэння адносін студэнтаў да распрацаваных на кафедры вучэбна-метадычных дакументаў аўтары распрацавалі анкету, у якой звярнуліся да студэнтаў-завочнікаў з просьбай адказаць на пытанні, што тычацца асобных элементаў ВМК, створаных як для азнаямлення з тэрэтычным бокам курса, так і ў дапамогу па авалодванні практычнымі ўменнямі і навыкамі. Апытваемыя павінны былі аданіць якасць метадычных матэрыялаў, вызначыць, якія з іх спрыяюць засваенню ведаў па курсе, аданіць

залежнасць ведаў ад забяспечанасці метадычнымі распрацоўкамі і інш.

Анкеты былі прапанаваны студэнтам 401–402 груп (25 анкет) і 503 групы (17 анкет). На кожнае пытанне прапаноўвалася ад 3 да 5 варыянтаў адказаў. Ааналіз анкет сведчыць: абсалютная большасць студэнтаў выкарыстоўвае не адзін з элементаў ВМК, а іх спалучэнне. Напрыклад, 9 з 17 апытаных пяцікурснікаў разам з выкарыстаннем тэкстаў лекцый вывучаюць асноўную і дадатковую літаратуру, прапанаваную ў праграме. Атрыманыя дадзеныя сведчаць, што абаненты па-рознаму разглядаюць залежнасць авалодання ведамі ад наяўнасці метадычных распрацовак.

Так, 20% чацвёртакурснікаў і 29% пяцікурснікаў адзначылі поўную залежнасць ад забяспечанасці дысцыпліны метадычнымі матэрыяламі, і адпаведна 80% студэнтаў з 4-х гадовым тэрмінам навучання і 71% з 5-гадовым адзначылі частковую залежнасць ад гэтага.

Амаль чвэрць 4-курснікаў, што адказалі на пытанні анкеты, у якасці першачарговага неабходнага элемента для авалодання ведамі назвалі падручнік, сярод 5-курснікаў гэты элемент адзначылі 41% выпускнікоў. Па 88% у кожнай групе апытаных прызнала патрэбнымі тэксты лекцый. Такім чынам, вышкі анкетавання выявілі неабходнасць падрыхтоўкі падручніка па дысцыпліне, а да яго выдання – больш інтэнсіўнага множання тэкстаў лекцый па асобных раздзелах дысцыпліны.

Аўтары задаволены ацэнкай студэнтамі праграмы курса. Так, 68% 4-курснікаў і 94% студэнтаў пятага курса далі высокую ацэнку праграме. На наш погляд, 68% больш адпавядаюць ісціне, бо працуючыя ў бібліятэках спецыялісты, што атрымалі сярэдняю спецыяльную адукацыю, валодаюць пэўнымі ведамі ў галіне бібліяграфіі. Таму 32% адказаў “здавальняюча” павінны прымусіць аўтараў праграмы перагледзець асобныя раздзелы яе. У той жа час можна дапусціць: вялікі працэнт здавальняючых адзнак звязаны з тым, што праграма ў большай ступені прапануе самастойную работу, чым дае непасрэдную інфармацыю.

Выкананне лабараторных работ садзейнічае набыццю прафесійных навыкаў і ўменняў бібліятэкараў. Тэматыка лабараторных работ павінна адпавядаць узроўню практычнай дзейнасці бібліятэк. Распрацоўка метадычных указанняў для выканання лабараторных работ патрабуе ад выкладчыкаў увагі. Адказы студэнтаў на пытанне, звязанае з ацэнкай якасці матэрыялаў да лабараторных заняткаў (адпаведна 56% і 82% студэнтаў ацанілі іх на “добра”), гавораць пра тое, што намаганні выкладчыкаў, затрачаныя на іх падрыхтоўку, не прапалі дарэмна, аказваюць дапамогу студэнтам-завочнікам у авалоданні прафесіяй.

Разам з тым аўтары ВМК павінны рупліва вывучаць праблемы, звязаныя з падрыхтоўкай метадычных рэкамендацый да выканання дамашняй кантрольнай работы. Гэтая работа, якая фарміруе здольнасць самастойна думаць, арыентавацца ў вучэбным матэрыяле, творча падыходзіць да праблемы, патрабуе дэталёвай распрацоўкі метадычных матэрыялаў для яе выканання. Да такой высновы падводзяць вынікі апытання студэнтаў, звязаныя з ацэнкай метадычных указанняў да кантрольнай работы. Амаль трэцяя частка 4-курснікаў дала метадычнай распрацоўцы здавальняючую адзнаку.

Перапрацоўка метадычных указанняў можа ісці па шляху цеснай узасмасувязі заданняў (тэматыкі) з практыкай работы бібліятэк, арыентацыі на творчы падыход пры выкананні заданняў.

Вельмі задавальняе факт, што веды, атрыманыя студэнтамі на курсе бібліяграфіі прыродазнаўчых і прыкладных ведаў, выкарыстоўваюцца імі, аказваюць дапамогу ў практычнай дзейнасці. Як паказвае вопыт, 84% апытаных студэнтаў, што займаюцца па скарачаным вучэбным плане, і 59% пяцікурснікаў выкарыстоўваюць свае веды ў бібліятэчнай практыцы. Мы разумеем: гэта залежыць ад тыпу бібліятэкі, дзе працуюць завочнікі. Тым не менш гэта не можа не радаваць.

Падсумоўваючы вынікі даследавання, можна канстатаваць, што стварэнне ВМК – карысная справа,

накіраваная на ўдасканаленне падрыхтоўкі спецыялістаў вышэйшай адукацыі. Структуру ВМК павінны вызначаць на адпаведнай кафедры. У нашым выпадку яна можа быць адзінай для студэнтаў завочнай і дзённай формаў навучання, нягледзячы на тое, што навучанне адбываецца па розных вучэбных планах.

Сяломка А.І., дацэнт

УДАСКАНАЛЕННЕ САМАСТОЙНАЙ ПРАЦЫ СТУДЭНТАЎ-ЗАВОЧНІКАЎ ПА КУРСЕ “ГІСТОРЫЯ ЗАМЕЖНАЙ І БЕЛАРУСКАЙ КНІГІ”

Асноўнай формай арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу на завочнай форме навучання з’яўляецца самастойная праца студэнтаў (СПС). Выкладанне тут неабходна разглядаць як сістэму кіравання самастойнай працай студэнтаў. І асаблівае значэнне набывае арганізацыйнае і метадычнае забеспячэнне. Арганізацыйныя фактары ствараюць умовы для паспяховага ажыццяўлення СПС. Метадычнае забеспячэнне прадугледжвае педагагічна мэтазгоднае кіраванне СПС з боку выкладчыка з улікам навыкаў і рытмічнасці самастойнай працы.

На курс “Гісторыя замежнай і беларускай кнігі” адводзіцца крайне абмежаваная колькасць аўдыторных заняткаў. Гэта традыцыйныя формы ўключэння студэнтаў у самастойную працу: лекцыі, семінары, лабараторныя заняткі, у ходзе якіх студэнты атрымоўваюць рэкамендацыі, метадычную літаратуру і іншыя неабходныя матэрыялы да залікаў і экзаменаў.

Лекцыі, як вядома, выконваюць не толькі інфармацыйную функцыю, але і данамагаюць студэнтам арганізоўваць самастойную працу. Сёння ж назіраецца тэндэнцыя да ўсё большага іх скарачэння як на завочнай, так і вочнай формах навучання. Колькасць аўдыторных заняткаў на